

Útvary národního jazyka

A) Spisovná slovní zásoba

bez emocií, důsledků, sítě

- 1) **Neutrální** = lze je použít v různých oblastech vyjadřování *stejně*

Úkol: Napište, jak hodnotíte vhodnost jazykových prostředků v následujícím textu:

Vážená maminka,

neutrál!

nejsou neutrál!

píší Ti z lyžařského zájezdu naší školy. Užíváme si nádherného počasí a pozorně nasloucháme našim instruktorům. Ne vždy se nám ale daří dosáhnout kýzených výsledků. Když se unaven vrátím z nelehkého výcviku na ubytovnu, velmi rád hovořím s ostatními chlapci. (...)

- 2) **Slohou zábarvená** = je vhodná v určitých druzích textu

A) Slova hovorová

Úkol: Přečtěte si výňatek textu o hovorové češtině a 1) vypište si definici hovorové češtiny 2) podtrhněte ty části textu, které se podle vás autorce podařily:

„Děkuju“ je také spisovně

11. 1. 2022 | Pravopisné jednohubky

Často se divíte, proč jako mistr světa v češtině 😊 píšu nespisovná slova: děkuju, doporučuju, miluji, maluju, píšu, můžu atd.

★ Můžu si to dovolit proto, že vím, že nespisovná nejsou, jsou hovorová.

★ Hovorová čeština je spisovný útvar určený pro polooficiální a **neoficiální projekty**.

Je to jako zahrádka před restaurací. Je to ještě restaurace, ale už na ulici...
A jako zahrádka není povinným doplňkem restaurace, tak ani všechna slova nemají hovorovou podobu.

(...)

ZDROJ: <https://alzbetaintrova.cz/dekuju-je-take-spisovne/>

Úkol:

Uveděte neutrální variantu hovorových slov, pokud existuje:

klikat —
husiti *husitě*
můžu *mohu*
táta *otce*
frčet

lítat *lítat*
panelák *páneček*
koukat

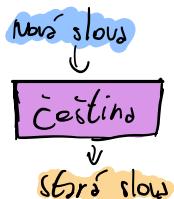
SSJC — slovník spisovného jazyka češtiny

B) Slova knižní = jistá výrazová "vznešenost" (někdy je ovšem využívá parodie nebo humor) např. *odvětit, záhy, velebit, trýzeň, rámě,...* Někdy splývají s archaismy.

C) Poetismy = slova užívaná v uměleckém stylu, většinou zastarávající či zastaralá; vyskytují se nejčastěji v poezii 19. století (*luna, blankyt, krůpěj, jitro*).
modrý *lupku* *rýno*

D) Slova dobově zbarvená

historismy označují věci již zaniklé (*tolar, sudlice, škorně,...*)

archaismy označují věci stále existující, pro které jsou však již nové výrazy (*šlojíř = závoj, lučba = chemie,...*)

neologismy – nové slova, věci, nové věci, které neexistovaly

můj neologismus: *Podlowák*

Ke vysoké trávě se pomalu poléhal *Podlowák*

E) Odborné názvy, termíny

pouze jeden odborný význam

B) Nespisovná slovní zásoba

a. Dialektismy – nářečí

Více [ZDE](#)

Podívejte se, jak může znát věta *Dej mouku z mlýna na vozík* v různých nářečích:

- Střední Čechy, Praha: Dej mouku ze mlejna na vozejk.
 - Střední Morava, Haná, Olomoucko: Dé móku ze mléna na vozék.
 - Východní Morava, Zlínsko: Daj múku ze mlýna na vozík.
 - Severní Morava, Slezsko, Opavsko: Daj muku ze mlyna na vozik.
 - * Ju, to bilo více jako neska, to stromovi po polach.
 - * (Ano, to bývávalo více než dnes, těch stromů na polích. – střední Čechy, Litoměřice)
 - * Snat nemislíš, že budu se suchou hubou tadi sedíť.
 - * (Snad si nemyslíš, že tu budu sedět se suchými ústy. – západní Čechy, Domažlicko)
 - * Pan Cofal jede z Holomóca do Létovle, abe viděl rodné domek hanáckyho obra Drásala.
 - * (Pan Coufal jede z Olomouce do Litovle, aby se podíval na rodny dům hanáckyho obra Drásala. – střední Morava, Haná)
 - * Když peče kula, tak hópnem na šalinu a přes štatil pila s muklama a kocnama na prígl.
 - * (Když svítí slunce, tak nastoupíme do tramvaje a jedem přes město s děvčaty a chlapci na přehradu. – jižní Morava, Brno)
 - * At' čumiš jak ščur do ryny, tož paru takých příkladu, jak se tu vlastně dřysta.
 - * (At' se hodně divíš, tak pár příkladů, jak se tu vlastně mluví. – severní Morava, Ostrava)
 - * Hele kouej, tamhle je vopuštěná vejtafová šachta.
 - * (Podívej se, tamhle opuštěná výtafová šachta. – střední Čechy, Praha)

b. Obecná čeština – interdialekt

Jde o směs nářečí a hovorové češtiny. Objevuje se na celém území naší republiky (*Ty tvý malý holky šly s téma cizíma klukama na ten novej film.*)

c. **Slova oblastní (regionalismy)**, tzv. **čechismy** užívané převážně v Čechách a **moravismy** užívané na Moravě a ve Slezsku

*špitat
přišel dlouho
hlemýžď
biják
posvícení
syrečky
krám
haluz
sodovka*

*zavazet
dědina
duchna
rožnout
baňka
plytký talíř
suk
sdělat*

d. **profesionalismy**

e. **slang**

(pro věci)
f. **argot** přezdívka pro trestný čin
*želato → zbraň
chleba → cajlé*

Slova expresivní

- vyjadřují citovost
- mohou patřit do spisovné i nespisovné slovní zásoby

a) lichotivá

- **zdrobněliny**
- **eufemismy** – zjemnění, např. *zesnout, skonat, indisponovaný apod.*
- **slova familiární** – slova užívaná v důvěrném styku (*miláček, pejsánek*)
- **dětská slova** – užívaná dospělými při rozhovoru s dětmi (*hačat, papu*)

b) hanlivá

barabizna, herka, kráp

- **vulgární**
- **dysfemismy** – opak eufemismů, záměrné zhrubnutí výrazu (chcípnout, mrzák)

C) Vrstva slov cizích

Latina (např. *cyklus, republika, student, univerzita*)

Řečtina (*demokracie, hyperbola*).

Ialština (*moderato, legato, adagio, piano*)

Francouzština (*manžeta, fazóna, flanel; paštika, želatina; impresionismus, rokoko; arabeska, pirueta*).

Němčina (*haléř, helma, mince, plotna, punčocha*).

Ruština (*náčelník, vesmír, vzduch*)

Polština (*kořalka, okres, vzor*)

atd.

V současné době probíhá přejímání slov především z **angličtiny** (*snowboard, skateboard, time out, skener, internet, server,..*)